

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
У КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ КАРЛА ОРФА**

Кирилл Волженцев

магістр спеціальності «Дошкільна освіта»

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

E-mail: volzhentsevkirill@yandex.ru

Дошкільне дитинство – найсприятливіший період для розвитку мовлення – від змісту і до орфоепічних якостей, що надалі визначає особистість людини, свідчить про рівень його культури. В даний час, у зв'язку з інформаційною насиченістю в освіті, значно зросли вимоги до мовленнєвого розвитку. Своєчасне оволодіння мовленням є найважливішою умовою становлення у дитини повноцінної психіки і її подальшого правильного розвитку.

Мовлення маленьких дітей в період його формування завжди відрізняється вадами звуковимови. У більшості дітей звуковимова до чотирьох – п'яти років досягає мовної норми. Однак в силу індивідуальних, соціальних і патологічних особливостей розвитку у деяких дітей віковій недосконалості вимови звуків не зникають, а набувають характеру стійкого дефекту.

Мовлення засвоюється, якщо дитина набуває здатності артикулювати фонемами і моделювати просодемами, а також виділяти їх на слух з комплексів звуків. Для оволодіння мовленням у дитини мають бути відпрацьовані рухи мовного апарату, необхідні для вимовляння кожної просодемами, які мають бути скоординовані із слухом як інтеграційне просодичне явище.

Компоненти просодичної сторони мовлення, тобто, мовне дихання, темп, ритм, тембр, сила голосу, інтонація, експресія, сила голосу та ін., роблять вплив на загальний мовний тонус, на моторику, настрої, сприяють тренуванню рухливості нервових процесів центральної нервової системи, активуванню кори

головного мозку (В.І. Гиляровський), сприяють розвитку уваги, пам'яті (Є.В. Чаянова, Є.В. Конрова), встановлюють рівновагу в діяльності нервової системи (В.М. Бехтерев) і щонайкраще виявляються у музичному мистецтві, що робить мовлення яскравим, виразним і емоційним, а процес комунікації більш інформативним, підкреслюючи значення інтонації для передачі смислового і емоційного навантаження вислову.

Проблемою просодичного компонента в структурі мовлення і його розвитком займалися такі учені як В.М. Бехтерев, В.А. Гиляровський, В.А. Грінер, Н.А. Власова, Е.В. Конрова, І.С. Лопухина, Е.А. Медведєв, Н.С. Самойленко, Ю.А. Флоренська, Е.В. Чаянова, Г.Р. Шашкіна.

Спільний вплив компонентів розглядають Н.А. Ветлугина, І.В. Волженцева, В.М. Драганчук, Л.Н. Логинова, З. Матейова, Е.В. Назайкинський, В.І. Петрушин, Р.І. Побережжя, В.М. Теплов та ін.

Розвиток просодичного компонента мовлення цілісно відображено в системі Карла Орфа, що є об'єктом психологічного впливу, який включає імпровізацію, вільне музичення дітей у поєднанні з елементами пластики, хореографії, театру, де кожен із засобів музичного впливу – гармонія, лад, ритм, темп, висотність, тембр, гучність, тривалість – несе особливий психологічний сенс, емоційну значущість.

Музичний розвиток дитини – дошкільника надає нічим не замінний вплив на розвиток мовлення та духовного світу. Це процес становлення і розвитку музичних здібностей на основі природних задатків, формування основ музичної культури, творчої активності від найпростіших форм до більш складних: формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, дитина стає чуйним до краси в мистецтві і житті.

Саме музика, музичне виховання може надати велику допомогу в корекційній роботі. Як відомо, під впливом музики, музичних вправ за умови правильного підбраного музичного арсеналу позитивно розвиваються психічні явища, усне мовлення в цілому.

В той же час, чинники, які впливають на розвиток просодичного компонента в структурі мовлення, ще недостатньо вивчені. Дослідження цих питань є актуальним завданням загальної, вікової та педагогічної психології, оскільки від їх рішення багато в чому залежить вдосконалення мовленевотворчої системи організму людини, повноцінний психічний, інтелектуальний і пізнавальний його розвиток, активізація загального потенціалу.

Використання системи Карла Орфа як психотерапевтичного і психокорекційного засобу в розвитку просодичної сторони мовлення доки не стали предметом спеціальних досліджень. Більш детально охарактеризуємо цей аспект.

Ще в середині минулого століття видатний німецький композитор, педагог Карл Орф усвідомив необхідність розвитку мовлення дітей. Він був одержимий ідеєю створення системи, в основі якої лежали б – імпровізація, вільне музикування дітей у поєднанні з елементами пластики, хореографії, театру. Музична концепція Карла Орфа полягає – у взаємозв'язку музики, слова, руху, поєднання яких вирішує завдання розвитку музичних здібностей за допомогою ритму, темпу, мелодики, тембру що і є сутністю просодичного компонента мовлення. *Ідеї К. Орфа*: загальний музично-творчий розвиток; дитяче музичне творчість як метод активного музичного розвитку і становлення творчої особистості; зв'язок дитячого музичного творчості з імпровізаторськими традиціями народного музикування.

К. Орф був переконаний, що для дітей потрібна своя особлива музика, спеціально призначена для музикування на початковому етапі. Вона повинна бути доступна переживанню в дитячому віці і відповідати психіці дитини. Це не чиста музика, а музика, нерозривно пов'язана з мовою і рухом: співати і одночасно пританцювувати, викрикувати жарт і чим-небудь дзвеніти.

Таким чином, можна сказати, що система Карла Орфа сприяє розвитку просодичного компонента мовлення, координації слуху, голосу і руху, тонального і ритмічного почуття; виховання любові до музики та співу; збагачення емоційного життя дітей.

Діти за своєю ініціативою співають, водять хороводи, виконують танці, підбирають мелодії на дитячих музичних інструментах, тобто знаходять себе у музичних образах дитячої фантазії.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АКТИВНОЇ МУЗИКОТЕРАПІЇ

Ірина Волженцева

доктор психологічних наук, професор, академік Української технологічної академії, професор кафедри психології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

E-mail: iv.volzhentseva@yandex.ru

<http://orcid.org/0000-0003-0458-531X>

Від самого початку історії людства простежується вагомий вплив музики на людську поведінку, психіку, на розвиток усіх її психічних явищ. Вона впливає на людину та доповнює її на протязі усього життя. Музика завжди була і залишається не лише засобом невербального спілкування, а й інструментом, який допомагає контролювати поведінку людини, стимулює процеси розвитку сприймання, мислення, мовлення, запам'ятовування, оптимізує моторику, підвищує креативність і здатність адаптуватися до змін.

Існує три основні форми музикотерапії: рецептивна, інтегративна, активна. *Рецептивна музикотерапія* (пасивна) характеризується тим, що дитина не приймає активної участі в процесі музичної терапії, таким чином не впливає на музичний образ, а просто займає позицію слухача. *Інтеграційна форма* музикотерапії охоплює можливості інших видів мистецтва: малювання під музику, музично-рухливі ігри, пантоміму,